

УДК 347.951

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-502-515](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-502-515)

Мелех Любомира Володимирівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін, Інституту права, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Городоцька, 26, м. Львів, 79007, тел.: (032) 258-63-25, <https://orcid.org/0000-0003-2936-8426>

ЗАКОННА СИЛА УХВАЛ СУДУ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ, ЯК УМОВА ВИКОНАННЯ СУДОВОГО АКТА

Анотація. У статті розглядається проблематика питань, пов'язаних із набранням законної сили ухвал суду у цивільному та господарському процесі України, як умови виконання судового акта.

Особлива увага звертається на те, що правові наслідки законної сили ухвали, які полягають у виконуваності та обов'язковості судового акта, обумовлюють зміст її законної сили, забезпечуючи визначеність у встановлених судовим актом правовідносинах. А також, що правова характеристика та теоретичне обґрунтування порядку набрання законної сили ухвалою суду створює передумови для дослідження шляхів реалізації зазначеного виду судових актів, виокремлення форм та способів виконання ухвали суду, визначення правових наслідків їх постановлення.

Акцентується увага на тому, що в інститут набрання законної сили судовим актом бере свій початок із реалізації принципів римського цивільного процесу. Норми римського права декларували неможливість повторного розгляду цивільного позову між тими самими сторонами, про той самий предмет з тих самих підстав (тотожного позову), як наслідку набрання судовим рішенням законної сили, та застосовували поняття «*res iudicata*» (питання, що вже вирішувалося) для заперечення позовних вимог із зазначеними ознаками.

Станом на момент публікації процесуальні дослідження законної сили ухвали суду, як правило, зводились до проведення аналогії із порядком набрання законної сили рішенням суду та характеристикою законної сили заключних ухвал, тобто тих судових актів, що є результатом правосуддя – державної діяльності суду шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях у особливій, установленій законом процесуальній формі спорів між суб'єктами правовідносин.

Також виокремлено ознаки, за якими судова ухвала відрізняється від

рішення суду як остаточного акта, серед яких виділила: вирішення постановленням ухвали тільки поточних питання судового розгляду, пов'язаних з рухом справи в суді, вирішення ухвалами процесуальних питань без можливості матеріального розгляду спору, вторинний, проміжний характер.

Ключові слова: законна сила, виконання рішення, ухвала суду, суд, судовий акт, стягувач, боржник, виконавець.

Melekh Liubomyra Volodymyrivna Candidate of Law, Associate Professor, professor of the department of economic and legal disciplines of the Institute of Law, Lviv State University of Internal Affairs, Horodotska St., 26, Lviv, 79007, tel.: (032) 258-63-25, <https://orcid.org/0000-0003-2936-8426>

LEGAL FORCE OF COURT DECISIONS IN CIVIL AND ECONOMIC PROCEEDINGS OF UKRAINE AS A CONDITION FOR THE EXECUTION OF A JUDICIAL ACT

Abstract. The article deals with issues related to the entry into force of court decisions in the civil and economic process of Ukraine, as conditions for the execution of a judicial act.

Special attention is drawn to the fact that the legal consequences of the legal force of the resolution, which consist in the enforceability and binding nature of the judicial act, will determine the content of its legal force, ensuring certainty in the legal relations established by the judicial act. And also that the legal characteristics and theoretical substantiation of the order of entry into legal force by a court decision creates prerequisites for researching the ways of implementing the specified type of judicial acts, distinguishing the forms and methods of execution of the court decision, determining the legal consequences of their decision.

Emphasis is placed on the fact that the institution of legal force by a judicial act originates from the implementation of the principles of Roman civil procedure. The norms of Roman law declared the impossibility of re-examination of a civil claim between the same parties, about the same subject on the same grounds (identical claim), as a result of the acquisition of legal force by a court decision, and applied the concept of "res iudicata" (issue that had already been decided) for denial of claims with the specified features.

As of the time of publication, procedural studies of the legal force of a court decision were, as a rule, reduced to conducting an analogy with the procedure for gaining legal force by a court decision and the characteristics of the legal force of final decisions, i.e. those judicial acts that are the result of justice - the state activity of the court through consideration and decision in court sessions in a special, legally

established procedural form of disputes between subjects of legal relations.

She also singled out the signs by which a court decision differs from a court decision as a final act, among which she singled out: decision by decision of the decision of only the current issues of the court proceedings, related to the movement of the case in court, decision of procedural issues without the possibility of material consideration of the dispute, secondary, intermediate character.

Keywords: legal force, execution of a decision, court order, court, judicial act, debt collector, debtor, executor.

Постановка проблеми. Принцип обов'язковості судових актів, закріплений нормами п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України[1], реалізовується шляхом гарантування положенням ч. 1 ст. 18 ЦПК України[2] та ч. 1 ст. 18 ГПК України [3], поширення порядку, встановленого судовим рішенням, в тому числі і ухвалою суду, яка набрала законної сили, на всі органи державної влади та органи місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій, посадових або службових осіб та громадян, а також можливістю виконання судового акта на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - та за її межами.

Судова практика використовує переважно поняття «законна сила ухвали суду» в контексті можливості апеляційного оскарження судового акта. Для прикладу, до резолютивної частини ухвали про залишення позову без розгляду суд включає відомості про набрання законної сили ухвалою після закінчення строку на подання апеляційної скарги. Навіть після набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII суди, в окремих випадках, продовжують вказувати про набрання законної сили ухвалою після закінчення строку на подання апеляційної скарги.

Так у рішенні від 25 липня 2002 року по справі «Совтрансавто-Холдинг» проти України» Європейський суд з прав людини вказав на незмінність остаточних судових висновків з питань права та факту і зазначив, що одним із основних елементів верховенства права виступає принцип правової певності, що серед іншого, передбачає, що у будь-якому спорі рішення суду, яке вступило в законну силу, не може бути поставлено під будь-який сумнів [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Станом на сьогодні, теоретико-прикладне дослідження законної сили ухвали суду у цивільному та господарському процесі представлено роботами науковців та практикуючих правників: Дем'янова О.В. [5] (визначення ознак судового акта, що зумовлюють його законну силу, співвідношення законної сили із обов'язковістю судового акта); Гаврік Р.О. [6], Удальцова І.В. [7] (тлумачення сутності

законної сили ухвали), Фурса С.Я. [8], Лисенко Л.С. [9], Шиманович О.М. [10] (встановлення правових наслідків набрання ухвалою законної сили).

Проте, залишаються дискусійними положення щодо доцільності включення Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147- VIII до ЦПК України положень про набрання ухвалами законної сили з моменту їх проголошення (ч.1 ст.261 ЦПК України) чи підписання (ч.2 ст.261 ЦПК України), потребують аналізу окремі правові наслідки набрання ухвалою законної сили, а проблема співвідношення негайного набрання ухвалою законної сили та, попри це, можливість її апеляційного оскарження у теорії права недосліджувалась.

Мета статті – проаналізувати дослідження учених, що стосується законної сили ухвал суду у цивільному та господарському процесі України із врахуванням практики застосування чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Положення чинного ЦПК України та ГПК України визначають порядок набрання законної сили ухвалою суду негайно після її проголошення, якщо інше не встановлено законодавством (ст.261 ЦПК України та ст.235 ГПК України).

За результатами дослідження сутності законної сили судових рішень у цивільних та господарських справах проведеного Гавріком Р.О. [6], правова доктрина включає декілька наукових підходів до визначення змісту законної сили судового акта: законна сила — цеостаточність судового рішення; законна сила — це правова дія індивідуального правового акта, ухваленого судом, його обов'язковість; законна сила — це кваліфікація судового рішення, як формальної істини; законна сила — це єдність правової дії (динамічний елемент) та остаточності (статичний елемент) судового рішення; законна сила — це особлива якість судового рішення, набуття якої, означає набуття ним ознак акта правосуддя, як особливого індивідуального правового акта; законна сила — це сукупність властивостей судового рішення, якими забезпечується його стійкість та функціонування.

Узагальнюючи ці погляди, резюмую, що законна сила судового акта становить собою правовий зв'язок юридичної дії та остаточності, що спричиняють для сторін правові наслідки, пов'язані із зміною їх прав, обов'язків, а також ті, що забезпечують визначеність встановлених та захищених судом матеріальних тапроцесуальних прав та обов'язків.

На думку ученого, зміст законної сили складає статичний (зумовлює визначеність у встановлених судом правах та обов'язках осіб, які брали участь у справі, і є результатом сукупної взаємодії таких властивостей рішення суду, як незмінність, неспростовність та виключність) та динамічний елемент (обов'язковість, що виявляється у встановленні для осіб, які брали участь у справі, прав та обов'язків, у необхідності виконання обов'язків, встановлених

рішенням суду, в тому числі примусового виконання) [6, с.17-18].

Погоджуючись із позицією Гавріка Р.О. щодо необхідності виокремлення статичного та динамічного елемента законної сили судового акта, звертаю увагу, що зазначені характеристики не в повній мірі відображають зміст законної сили ухвали суду. Зокрема, критерій остаточності не поширюється на ухвалу суду про забезпечення позову (згідно ч.7 ст.155 ЦПК України та ч.7 ст.142 ГПК України суд першої інстанції вправі скасувати заходи забезпечення позову), ухвалу про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України (згідно п.11.4 Наказу Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень») тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України стосовно особи скасовується у разі винесення державним виконавцем постанови про повернення виконавчого документа стягувачеві та закінчення виконавчого провадження), ухвалу про розгляд справи у порядку спрощеного провадження (суд має право змінити порядок спрощеного розгляду на загальний на підставі клопотання сторін або у разі втрати справою ознак малозначності).

Ось чому, статичний елемент законної сили, як винятковість судового акта, не властивий для ухвал суду, оскільки частина ухвал, право на постановлення яких передбачено ЦПК України та ГПК України, може бути скасована або змінена судом, який їх постановив. Зазначене твердження обґрунтовується і судовою практикою, зокрема згідно з п. 22 Постанови Пленуму ВСУ від 12.06.2009 р. № 2, відмова від задоволення клопотань не позбавляє права осіб, які беруть участь у справі, знову заявляти клопотання з того самого питання у процесі судового розгляду, якщо при цьому немає зловживань процесуальними правами [11].

Враховуючи, що вирішення клопотань учасників судового розгляду здійснюється шляхом постановлення ухвали, Пленум ВСУ підтверджує можливість перегляду, зміни та скасування ухвал за результатами розгляду клопотань судом, що постановив їх. Разом із тим, як вважає Верба О. Б. критерій незмінності та визначеності притаманний для частини ухвал, а саме ухвали суду про прийняття відмови позивача від позову та про затвердження мирової угоди, ухвали про закриття провадження у справі, ухвала про поворот виконання, ухвали про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, окремої ухвали [12].

Що стосується динамічного елемента (обов'язковості судового акта), то останній для ухвал суду у цивільному процесі забезпечується, на відміну від рішень суду, не тільки можливістю реалізації в межах виконавчого провадження та режимом кримінально-правової охорони, а і можливістю здійснення судового контролю (для прикладу, за виконанням окремих ухвал

суду, ухвал за результатами розгляду скарг на дії працівників ДВС чи приватних виконавців). Крім того, ухвали суду, в частині випадків, є підставою виникнення прав та обов'язків для осіб, які не є учасниками цивільного процесу (виконання ухвали про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу, ухвали про залучення спеціаліста, перекладача).

Подібні погляди щодо змісту законної сили ухвали поділяє і Шиманович О.М., яка досліджувала ЦПК України в редакції до набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII та зазначала, що усі ухвали суду першої інстанції набувають законної сили й породжують певні правові наслідки (виключність, обов'язковість, преюдиціальність, здійсненність). Однак не всі ухвали суду, що набрали законної сили, мають зазначені вище ознаки у тому значенні, в якому це відноситься до судових рішень. Видається не зовсім виправданим механічне перенесення цих ознак судового рішення на ухвали суду першої інстанції. Так, такий правовий наслідок, як виключність, властивий повною мірою лише ухвалям про відмову в прийнятті заяви і прозакриття провадження в справі. Ухвала про залишення заяви без розгляду є тимчасовою і усувною перешкодою для розгляду справи, тому її виключність має відносний характер [10, с.105-108].

Правовим наслідком законної сили судового рішення правову визначеність та здатність до реалізації владного припису, встановленого судовим рішенням, піднімає проблему доцільності поширення порядку набрання законної сили ухвалями суду.

Теорія цивільного та господарського процесу, на відміну від законодавця (який у ст.261 ЦПК України та ст.235 ГПК України однозначно вказав на законну силу усіх без виключення ухвал), характеризується дуалістичним підходом науковців до можливості набрання ухвалою законної сили: частина правників обґрунтовує позицію щодо можливості набрання законної сили всіма без виключення ухвалями суду або набрання законної сили виключно окремою групою ухвал.

Для правильного з'ясування законної сили судових ухвал, Шиманович О.М. пропонує виходити з трактування поняття законної сили судового рішення із урахуванням того, що, в більшості випадків, ухвала постановляється з питань, що мають допоміжне значення стосовно вирішення справи по суті, тому одні з них, з набранням рішенням суду законної сили, втрачають практичну цінність. Інші ж судові ухвали, що набрали законної сили, набувають тих самих властивостей, що і судові рішення, хоча між ними не можна поставити знак рівності. Є ухвали, які, набравши законної сили, за своїм характером можуть спричинити тільки деякі правові наслідки (наприклад, ухвали про відстрочку чи розстрочку виконання рішення тощо).

Шиманович О.М., проаналізувавши ЦПК України та ГПК України в редакції до набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, підсумував, що законна сила ухвал суду першої інстанції має деякі особливості. Підкреслив, що окремо від рішення, набирають законної сили ухвали, що перешкоджають руху справи, та ухвали, прямо зазначені у законі, як об'єкти приватного оскарження. Інші ж ухвали набирають законної сили разом із рішенням [10].

Погоджуюся із тезою про те, що законної сили набирають ті ухвали суду, для яких притаманна властивість незмінності. Ті ж ухвали, що можуть бути скасовані або змінені судом, який їх постановив, на мою думку, законної сили не набирають

Дем'янова О. В. к цілому заперечує наявність в ухвал суду законної сили, однак визнає те, що ухвала про закриття провадження у справі у зв'язку із укладенням мирової угоди сторонами набирає законної сили, бо у такому випадку спір між сторонами також вирішений, однак не судом, а самими сторонами, а суд в ухвалі лише фіксує це [5].

Умовно класифікувавши законну силу ухвали на матеріальний і формальний аспект, наділивши матеріальною законною силою тільки остаточні ухвали, які не можуть бути переглянуті судом, що їх постановив, формальну ж законну силу, на думку науковця, набирають ухвали суду, які не можуть бути переглянуті в апеляційному порядку, тобто стають неспростовними та виключними [6].

Поділяю позицію щодо диференціювання змісту законної сили ухвали суду, акцентую увагу, що на зміст законної сили впливає критерій порядку та способу виконання ухвали суду. Для прикладу, законна сила проміжної ухвали про судове доручення обумовлюється обов'язковістю для виконання, у процесуальному аспекті, визначеним судом загальної юрисдикції, відмінним від суду, який постановив ухвалу; законна сила ухвали суду про закриття провадження у справі унеможливує повторне звернення до суду із приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав; зміст законної сили ухвали про зміну сторони виконавчого провадження становить легалізація відносин правонаступництва; законна сила ухвали суду про застосування заходів процесуального примусу санкціонує обмеження прав та свобод учасника цивільного процесу.

Гаврік Р.О., досліджуючи законну силу судових актів до набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, вказує, що основним критерієм у вирішенні питання, чи володіють законною силою ухвали суду, повинна стати зовсім не приналежність ухвал суду до актів правосуддя, або вид ухвали — заключна, підготовча або перетинальна, і тим більше не можливість її апеляційного оскарження. Окремі ухвали та інші

ухвали, які постановляються у зв'язку із настанням певного факту, набирають законної сили, однак тільки щодо того факту, що встановлений ухвалою суду. Властивість незмінності притаманна усім заключним ухвалам, властивість неспростовності ухвали суду набувають після закінчення строків на їх оскарження в суді апеляційної інстанції за умови, якщо апеляційне оскарження ухвали допускається цивільним процесуальним законодавством. В іншому випадку ухвала є неспростовною з моменту її постановлення. Ухвали суду є обов'язковими для сторін, як процесуальний документ [6].

Характеризуючи здійсненність ухвали, відзначаю, що критерій виконавчості, як наслідок законної сили, притаманний частині ухвал суду: ухвала про накладення адміністративного стягнення за неповагу до суду та ухвала про залишення позовної заяви без розгляду (у випадку розподілу судових витрат між сторонами) є підставою для відкриття виконавчого провадження, ухвала про застосування заходів процесуального примусу підлягає примусовому виконанню уповноваженими службовими особами.

Тому, здійсненність, як можливість приведення ухвали до виконання шляхом вчинення уповноваженими суб'єктами дій на реалізацію її змісту притаманна лише для частини ухвал суду, які підлягають реалізації у спосіб, передбачений чинним законодавством, водночас, усі без виключення ухвали, несуть вплив на правовідносини між учасниками цивільного процесу, як наслідок їх постановлення. Аналогічну позицію поділяє і Шиманович О.М., яка зазначала, що ухвали суду – це оперативно-розпорядчі процесуальні акти, якими оформляються й закріплюються дії суду в ході судового розгляду цивільної справи; це акти правосуддя, якими окремі процесуальні питання справи вирішуються по суті; а також це акти, що створюють, змінюють і припиняють процесуальні правовідносини [10].

Аналізуючи положення чинного ЦПК України і ГПК України, та у контексті, критерію здійсненності ухвали заслуговує на увагу дослідження співвідношення моменту набрання законної сили ухвали та можливість її апеляційного оскарження.

Нормами ст.261 ЦПК України та ст.235 ГПК України встановлено, що ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення, якщо інше не передбачено ЦПК України та ГПК України. Необхідність визначення моменту набрання ухвалою суду законної сили запропоновано ще у 2005 році у своєму дослідженні Шиманович О.М. [10], тому включення відповідних положень до ЦПК України та ГПК України вважаю слушним нововведенням. Разом з тим, діюча редакція ЦПК України та ГПК України не містить конкретизації випадків, у яких момент набрання ухвалою законної сили не співпадає із моментом її постановлення, хоча окрема група ухвал підлягає апеляційному оскарженню.

Нелогічним є негайне звернення до виконання ухвали про затвердження мирової угоди, ухвали про стягнення штрафу в дохід держави, оскільки такі ухвали можуть бути скасовані або змінені судом апеляційної інстанції. Із аналогічних підстав, нелогічно вважаємо редакцію ч. 2 ст. 261 ЦПК України та ч. 2 ст. 235 ГПК України, згідно яких ухвали, що постановлені судом поза межами судового засідання або ж у судовому засіданні в разі неявки усіх учасників справи, розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи, набирають законної сили з моменту їх підписання суддею (суддями).

На мою думку, редакція вказаної статті суперечить принципам пропорційності та процесуальної економії, оскільки скасування таких ухвал судом апеляційної інстанції вимагає від учасників процесу значної кількості правових дій щодо повороту їх виконання. Наприклад, скасування судом апеляційної інстанції ухвали про стягнення штрафу в порядку процесуального примусу (після набрання нею законної сили з моменту проголошення та її виконання), обумовлює, на практиці, необхідність звернення учасника цивільного процесу до Державної казначейської служби України, відкриття банківського рахунку та, тільки після зазначених дій, фактичного повернення сплачених на виконання такої ухвали грошових коштів.

Шиманович О.М., аналізуючи ЦПК України та ГПК України в редакції, що передувала набранню чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, зробив висновок, що судова ухвала, що за законом може бути оскаржена, але не оскаржена, набирає законної сили після закінчення строку, якій відведений законодавцем для подання заяви про апеляційне оскарження і апеляційної скарги.

У випадку апеляційного оскарження ухвала, якщо вона не скасована, набирає законної сили після розгляду справи судом апеляційної інстанції. Що ж стосується інших ухвал суду першої інстанції, які можуть бути оскаржені тільки разом із апеляційною скаргою на рішення суду, то вони набирають законної сили одночасно з набранням законної сили рішенням суду. Однак якщо рішення суду оскаржується, то всі судові ухвали даної групи набирають законної сили після постановлення апеляційною інстанцією відповідної ухвали [10].

Аналогічний підхід до визначення моменту набрання законної сили ухвалою суду у своїй праці обґрунтував Лисенко Л.С., та, одночасно, підтримував ідею Дем'янової О.В. (дослідження вказаних науковців базуються на ЦПК України та ГПК України в редакції до набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII) відносно того, що список ухвал, які підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду, слід доповнити ухвалами, оскарження яких, прямо передбачена відповідними нормами ЦПК України та ГПК України, зокрема, ухвалою про забезпечення

доказів, а можливість окремого оскарження ухвал повинна чітко передбачатися цивільним процесуальним та господарським процесуальним законодавством [9].

Поділяю ідею Лисенко Л.С. стосовно необхідності визначення на рівні законодавства моменту набрання законної сили ухвалою суду у цивільному та господарському процесі (аналогічну позицію підтримав і законодавець прийнявши Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII), вважаю не достатньо обґрунтованим науковий підхід Дем'янової О.В. та Лисенко Л.С. до набрання законної сили ухвалами одночасно із набранням законної сили рішенням суду, що, станом на даний час, також не відповідає ЦПК України та ГПК України в редакції згідно із Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, з огляду на наступне.

Констатовано, що визначальними для характеристики законної сили ухвали суду є не преюдиційність, винятковість, виключність, незмінність (які характерні для рішення), а обов'язковість та здійсненність, тому твердження про відсутність законної сили проміжних ухвал, попри створені ними правові наслідки не може вважатись таким, що є достатньо обґрунтованим. Наприклад, ухвала про залишення позовної заяви без руху є обов'язковою, але посилення на те, що вказана ухвала не може набирати законної сили через відсутність винятковості, виключності та незмінності є безпідставним, бо ухвала про залишення позовної заяви без руху є перешкодою для судового розгляду справи, що доводить наявність правових наслідків постановлення такої ухвали.

На мою думку, попри встановлення чинним ЦПК України та ГПК України імперативних правил, постановлення, для частини ухвал, не повинно тягнути безумовний наслідок набрання ними законної сили. До прикладу, ухвала про повернення позовної заяви може бути оскаржена до суду апеляційної інстанції та скасована із передачею справи для продовження розгляду до суду першої інстанції. Тому, у наведеному випадку ухвала характеризується критеріями здійсненності, обов'язковості та остаточності тільки після закінчення строку на подання апеляційної скарги, якщо такої скарги не було подано або після залишення їх в силі судом апеляційної інстанції.

Із огляду на зазначене, можливість апеляційного оскарження ухвали та її майбутнє виконання повинно визначати момент набрання нею законної сили. Дем'янова О. В. зазначала, що питання про те, які ухвали можуть бути оскаржені окремо від рішення суду, а які – тільки разом з ним, залежить від їх змісту, характеру (зокрема, вплив на права і обов'язки, осіб, які беруть участь у справі), значення для вирішення спору по суті, впливу на подальший розвиток процесу, ухвалення правосудного рішення і наступного його

виконання [5]. Проаналізувавши це судження, резюмую, що специфічні наслідки набрання законної сили характерні для ухвали про забезпечення позову. Із одного боку, ухвала про забезпечення позову характеризується здійсненністю та обов'язковістю з моменту її постановлення, оскільки підлягає негайному виконанню, з іншого – така ухвала може бути змінена або скасована як судом першої інстанції, так і апеляційним судом.

Тому, вважаю, що передбачена ЦПК України та ГПК України можливість апеляційного оскарження такої ухвали не може нівелювати факт її обов'язковості та здійсненності, а отже, момент набрання законної сили ухвалою про забезпечення позову слід ототожнювати з моментом її постановлення, як це і передбачає чинний ЦПК України та ГПК України. Отже, редакція ЦПК України та ГПК України, згідно якої ухвала суду про забезпечення позову набирає законної сили з моменту її постановлення, проте може бути переглянута судом апеляційної інстанції в порядку, який визначений ЦПК України та ГПК України є обґрунтованою.

Досліджуючи процедуру набрання законної сили ухвалою суду та її виконання за ЦПК України та ГПК України в редакції до набрання чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, Шиманович О.М., звертає увагу, що негайне виконання багатьох ухвал суду першої інстанції, відразу ж після їх оголошення, не свідчить про те, що вони набрали законної сили [10]. Із точки зору теорії права вказана позиція заслуговує на увагу, оскільки критерій здійсненності, як можливість виконання, в ряді випадків, застосовується до судових актів, які не є остаточними та виключними, тобто такими, що не набрали законної сили. Наприклад, допуск ухвали суду про забезпечення позову до негайного виконання не виключає можливість її перегляду в апеляційному порядку, як і негайне виконання рішення про поновлення на роботі не унеможлиблює скасування такого рішення.

Станом на даний час, диспозиція ст.ст. 18, 261 ЦПК України та ст.ст. 18, 235 ГПК України пов'язують законну силу судового акта із його загальною обов'язковістю. Тому, застосовуючи буквальне тлумачення закону, ухвали суду у цивільному та господарському процесі є обов'язковими до виконання (набирають законної сили) з моменту їх постановлення. Однак зазначені положення законодавства йдуть врозрід із правовою доктриною, що зазначає, що законна сила характеризується не лише обов'язковістю, а й здійсненністю та визначеністю.

Тому, на мою думку, доцільним є передбачення національним законодавцем казуального та універсального правового регулювання порядку визначення моменту набрання ухвалою законної сили, зосередивши основну увагу на регламентуванні набрання законної сили ухвалами, які підлягають примусовому виконанню.

Для ухвал суду, які підлягають примусовому виконанню органами ДВС чи приватними виконавцями, необхідно визначити момент набрання законної сили, виключно, після перегляду їх в апеляційному порядку або завершення строку на апеляційне оскарження, якщо апеляційну скаргу не було подано при умові, якщо апеляційне оскарження передбачено чинним ЦПК України та ГПК України (за винятком ухвали про забезпечення позову); для інших ухвал – момент набрання законної сили необхідно ототожнити з моментом їх постановлення. Враховуючи це, пропоную викласти статтю 261 ЦПК України та та статтю 235 ГПК України «Набрання ухвалою суду законної сили» в наступній редакції: «1. Ухвала суду, яка є виконавчим документом або підставою для виконання та підлягає виконанню за правилами ЗУ «Про виконавчепроведення» [13] набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом. 2. Ухвала суду про забезпечення позову підлягає негайному виконанню, проте набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом» [14].

Шиманович О.М. виявлено правову прогалину ЦПК України щодо відсутності правової норми, яка зобов'язує суд направити копію ухвали особам, які беруть участь у справі [10]. Разом із тим, в контексті необхідності вказівки у законодавстві моменту набрання законної сили ухвалою суду, з урахуванням можливості її оскарження, постає необхідність встановлення порядку інформування учасників цивільного процесу про постановлені ухвали, адже саме з моменту повідомлення сторін по справі про постановлену ухвалу розпочинається перебіг строку на оскарження такої ухвали, що тягне за собою зміну моменту набрання нею законної сили.

Висновки. Узагальнюючи дослідження наведених ознак і характеристик законної сили судового акта, констатую, що критерії, які характеризують законну силу рішення суду, не в повній мірі притаманні для характеристики змісту законної сили ухвали суду, як виду судових актів. Преюдиційність, винятковість, виключність, незмінність, які в силу доктрини та положень чинних процесуальних кодексів є основою законної сили рішення суду, не є визначальними правовими наслідками законної сили ухвали. Тому, резюмую, що законна сила ухвали, характеризується двома ознаками: обов'язковість (здатність та наявність підстав для поширення на правовідносини) та, у окремих випадках, здійсненність (можливість та наявність підстав для виконання).

Таким чином, чинне цивільне процесуальне та господарське процесуальне законодавство України у сфері регламентування порядку набрання законної сили ухвалою суду містить значну частину недоліків та прогалин, а правова доктрина встановлює напрями дискусії щодо правових наслідків набрання законної сили окремими судовими актами, в той час як усунення недоліків законодавства шляхом систематизації та узагальнення постулатів науки цивільного процесу створює передумови для уніфікація судової практики та забезпечення належного правозастосування.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 року зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Рішення Європейського суду по справі «Совтрансавто-Холдинг» проти України» від 25 липня 2002 року. URL : <http://www.echr.coe.int/echr>
5. Дем'янова О. В. Оскарження ухвал в цивільному судочинстві: дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2008. 192 с.
6. Гаврік Р.О. Законна сила судових рішень у цивільних справах : автореф. дис ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 20 с.
7. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія. Харків: Право, 2011. 312 с.
8. Фурса С. Я., Щербак С. В., Євтушенко О. І. Цивільний процес України : проблеми і перспективи : наук.-практ. Посібник. Київ, 2006. 448 с.
9. Лисенко Л. С. Ухвали в цивільному процесі України : дис ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 205 с.
10. Шиманович О. М. Судові постанови в цивільному процесі України (наматеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 221 с.
11. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму ВСУ від 12.06.2009 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Верба О. Б. Класифікація повноважень суду на стадії виконання рішень. *Матеріали I-ої міжнародна науково-практична Інтернет-конференції «Інтеграційні економіко-правові напрями розвитку України та країн близького зарубіжжя».* 2012. С. 26–29.
13. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Майка М.Б. Виконання ухвал суду у цивільному процесі: дис. ...канд. юрид. наук. Львів, 2019. 233 с.

References:

1. Konstytutsiya Ukrayiny [The Constitution of Ukraine] (28 chervnya 1996) zi zminamy ta dopovnennyamy - with amendments and additions (June 28, 1996). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

2. Tsyvil'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny [Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine]: Zakon Ukrayiny vid 18 bereznya 2004 roku zi zminamy ta dopovnennyamy. (March 24, 2004) URL.: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Hospodars'kyu protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny [Economic Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine] vid 6 lystopada 1991 roku zi zminamy ta dopovnennyamy (November 6, 1991). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Rishennya Yevropeys'koho sudu po spravi «Sovtransavto-Kholdynh» proty Ukrayiny» [Decision of the European Court on the case "Sovtransavto-Holding" v. Ukraine] vid 25 lystopada 2002 roku (July 25, 2002). URL : <http://www.echr.coe.int/echr> [in Ukrainian].
5. Dem"yanova O. V. (2008) Oskarzhennya ukhval v tsyvil'nomu sudochynstvi [Appealing decisions in civil proceedings]: Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Havrik R.O. (2011) Zakonna syla sudovykh rishen' u tsyvil'nykh spravakh [Legal force of court decisions in civil cases]: Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
7. Komarov V. V., Svitlychna H. O., Udal'tsova I. V. (2011) Okreme provadzhennya [Separate proceedings]: monohrafiya. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
8. Fursa S. YA., Shcherbak S. V., Yevtushenko O. I. (2006) Tsyvil'nyy protses Ukrayiny: problemy i perspektyvy [The civil process of Ukraine: problems and prospects: science and practice]: nauk.-prakt. Posibnyk. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Lysenko L. S. (2012) Ukhvaly v tsyvil'nomu protsesi Ukrayiny [Rulings in the civil process of Ukraine]: Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
10. Shymanovych O. M. (2005) Sudovi postanovy v tsyvil'nomu protsesi Ukrayiny (na materialy rishen' i ukhval sudu pershoyi instantsiyi) [Court rulings in the civil process of Ukraine (based on decisions and rulings of the court of first instance)]: Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
11. Pro zastosuvannya norm tsyvil'noho protsesual'noho zakonodavstva pry roz'hlyadi sprav u sudi pershoyi instantsiyi: Postanova Plenumu VSU [On the application of the norms of civil procedural legislation when considering cases in the court of first instance: Resolution of the Plenum of the Armed Forces of Ukraine] 2 (June, 2009) URL: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Verba-Sydor O. B. (2012) Klasyfikatsiya povnovazhen' sudu na stadiyi vykonannya rishen'[Classification of court powers at the stage of execution of decisions]. *Materialy I-oyi mizhnarodna naukovo-praktychna Internet-konferentsiyi «Intehratsiyini ekonomiko-pravovi napryamy rozvytku Ukrayiny ta krayin blyz'koho zarubizhzhya»* - Materials of the 1st international scientific and practical Internet conference "Integrative economic and legal directions of development of Ukraine and the countries of the near abroad", 26–29. [in Ukrainian].
13. Pro vykonavche provadzhennya [On executive proceedings] Zakon Ukrayiny vid 2 chervnya 2016 roku (dated June 2, 2016):. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Mayka M.B. (2019) Vykonannya ukhval sudu u tsyvil'nomu protsesi [Execution of court decisions in civil proceedings]: Candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].